

Værens fortøjninger. (resumé)

... à toucher si peu que ce soit
à la relation de l'homme au signifiant,
[...] on change le cours de son histoire
en modifiant les amarres de son être.

Jacques Lacan, *Écrits*, 527.

I

At individualpsykologien er socialpsykologi, er vi godt klar over siden Freuds bog derom. Spørgsmålet for ham var, hvordan dette kunne være muligt. Efter forskellige overvejelser som fører ham igennem hypnosen, suggestion og andet, giver han os i kapitel 7 af *Massepsykologi og jeg-analyse*, fra 1920, tre identifikationsformer, hvis sammenspil skulle hjælpe til at forstå hvordan 'individet' og 'samfundet' 'hænger-sammen'. Lacan læste teksten omhyggeligt over flere omgange (for eksempel sidst i Seminar XI), og sagde for så vidt ikke nej. Bortset fra at han ikke var helt tilfreds med udlægningen, fordi samfundet er immervæk ikke bare en masse individer. At redegøre for den sammenhæng kræver i hvert fald at det overvejes nærmere hvordan de imaginære og symbolske identifikationer står i gæld til objektet « *a* ». Derfor spørgsmålet: findes der mon en slags reel identifikation? Eller måske mere ligetil: kan man sige noget om hvordan « *a* » deltager i identifikationens former?

Dette er virkelig et spørgsmål som ikke er nemt at håndtere. Især når man har "massen" som udgangspunkt for det sociale, sådan som Freud lagde an til, på baggrund af Gustave Le Bon. Lacan forsøgte sig derfor med en anden tilgang. Allerede i 1930'erne undersøgte Lacan således disse problemer med udgangspunkt i paranoiaen og spejlstadiet. I 40'erne — i og med Den logiske tid fra 1945—, trådte han ind i hvad vi kan kalde det sociale logiske grundlag (med Descartes dubito som et væsentligt moment og som bestemt ikke er irrelevant i vores nuværende samfundsmæssige sammenhæng). Så er det at han i 1966 vender tilbage til problematikken og resumerer den ganske fortrinligt i den berømte note 2 på side 213 af *Écrits*, hvis allersidste sætning (som samtidig er den allersidste sætning af hele artiklen; en slags afskedssalut at tænke over, kan man sige) lyder: *le collectif n'est rien, que le sujet de l'individuel* — hvilket vi gengiver som « det kollektive er intet, andet end subjektet for det individuelle ». 'Efter bedste evne' fordi udsagnet kan tåle (ja, kræver ligefrem) forskellige læsninger (hvilket Lacan udtrykkeligt også gør opmærksom på lige før han formulerer det, idet han netop læser Freuds titel *Massenpsychologie und*

Ichanalyse som "Masse: Psychologie und Ichanalyse" — noget som unægteligt understreger Freuds bestræbelse helt anderledes end ved første øjekast).

II

Sådanne momenter i den psykoanalytiske overvejelse over det sociale ville være gode at have in mente, når vi i dag skal forholde os til de sociale institutioners tilstand, som i dag parasiteres af den neolibérale ideologis scientisme som går ud på at optimere vareudvekslingen og forfægter afskaffelsen af subjektet til fordel for en individualitet uden initiativ. Hvis det altså er rigtigt, at 'socialpsykologien' har konsekvenser for 'individualpsykologien', er det jo oplagt at beskæftige sig med disse spørgsmål, for i det mindste at kalibrere de subjektiveringsbetingelser der gives nu om dage.

Problemet her er bl.a., hvilken type socialitet (og dermed institutionalitet) vi har brug for at undertøtte subjektets singularitet, og hvordan vi kan tænke det kollektive, så det producerer institutioner, der er i stand til at tage højde for imprædikativiteten; dertil kommer spørgsmålet om de politiske betingelser, dette indebærer. Dette "institutionelle spørgsmål" —som i kraft af sin entropiske natur tenderer mod stasis— påvirker i lige så høj grad psykoanalysens situation som sådan: udadtil, med hensyn til dens plads i samfundet; indadtil, hvad angår sikringen af dens mulighedsbetingelser. I denne henseende må vi ikke glemme, at den prædikative tilbøjelighed som enhver institution præges af som følge af dens fakticiteter (jf. Lacans *Proposition de 1967*), sigter de facto mod "ødelæggelsen af psykoanalysen".

III

Spørgsmålet om identifikation var et problem for Freud, fordi han godt kunne se at den befandt sig på grænselinjen mellem det individuelle og det sociale, men begribelsen af det kollektive i den sammenhæng var vanskelig for ham. Hos Lacan er problemet snarere hvordan det subjektive knyttes til det, der skaber bånd i det sociale, i en vekselvirkning af binding og afbinding, uden at skabe fiksering. Det drejer sig på en måde om at sikre at subjektiviteten ikke forsvinder under identifikationen, samtidig med at identifikationen ikke må forsvinde under identiteten, idet subjektet da går fløjten. Det handler vel om singularitetens status.

Det er dér at overvejelsen vedrørende « positionen » (*position de l'analyste, position de l'inconscient, position du sujet*), bliver nærværende for Lacan. En problematik som ikke er ulige den som relativitetsteorien undersøger

i forbindelse med gravitationen, tyngdekraften. For "subjektiv position" vil til syvende og sidst da sige: "socialt bånd". I hvert fald i den forstand at enhver position indebærer en tilknytning (nogle koordinater, hvis vi fastholder referencen til astronomien), at den kan kun finde sted inden for en sammenhæng (forudsætter et indlejringsrum var jeg lige ved at sige), også når den pågældende position fremstår som lukket ude.

Lacan har således ret i at gå forsigtigt til værks og ikke sammenblende « Les positions subjectives » og « væren » (l'Être) uden videre. For hvis 'identiteten' skal kunne bruges til noget i den sammenhæng, må dens forbindelse til 'væren' netop studeres nærmere.

Når han derfor lader dette flugte med overvejelser vedrørende *subjektet*, *viden* og *kønnet* (se side XXX her i bladet), er det fordi han vil sikre sig at væren ikke reduceres til de imaginære antræk den sædvanligvis iklæder sig, thi subjektets væren (*Kern unseres Wesen* kaldte Freud det) er reel — læs: vedrører objektet « *a* »— og det kan der ikke fifles med efter forgodtbefindende.

IV

Det er derfor jeg synes at det er værd at beskæftige sig med Lacans lille bemærkning om "værens fortøjninger" på side 527 i *Écrits*, som på dansk ville lyde således (en læsning som selvfølgelig er op til diskussion): » selv et mindre skub i menneskets binding til signifianten [...] medfører en forandring i dets historie, da fortøjningerne for dets væren dermed også ændres «.

Allerede diskussionen af hvordan udsagnet kan gengives på dansk ville være lærerig. Det siger sig selv at udover de filologiske forhold der kan fremføres i den forbindelse, er det nok især de logiske (nærmere bestemt: signifiant-logiske) omstændigheder der har vores interesse. Det er ikke uvæsentligt at sige i denne sammenhæng at alle disse spørgsmål finder en foreløbig forløsning i og med formuleringen af diskursbegrebet en del år efter.

Jeg lader mine egne overvejelser derom foreløbig ligge og inviterer i stedet til at vi i fællesskab bruger den forelagte tid til at drøfte disse i mange henseender (kliniske, metapsykologiske, politiske, mm) yderst relevante spørgsmål.¹

OC

---

¹ Jeg udfærdiger en længere tekst derom som vil foreligge til vores vinterseminar.